

Sygn. akt III AUa 1460/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 sierpnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Mirosław Godlewski

Sędziowie: SSA Anna Szczepaniak-Cicha (spr.)

SSA Dorota Rzeźniowiecka

Protokolant: sekr. sąd. Kamila Zientalak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 sierpnia 2018 r. w Ł.

sprawy R. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł.

o wypłatę niezrealizowanego świadczenia

na skutek apelacji R. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 10 października 2017 r. sygn. akt VIII U 1536/17

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 1460/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 czerwca 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. odmówił R. M. wypłaty niezrealizowanego świadczenia po zmarłej I. M., gdyż wniosek o świadczenie zgłoszony został po upływie 12 miesięcy od zgonu I. M..

W odwołaniu od tej decyzji z dnia 6 lipca 2017 r. R. M. wniósł o jej zmianę przez ustalenie, że przysługuje mu prawo do wypłaty niezrealizowanego przez matkę I. M. świadczenia rentowego za styczeń 2014 r. Organ rentowy domagał się oddalenia odwołania.

Sąd Okręgowy z Ł. wyrokiem z dnia 10 października 2017 r. oddalił odwołanie R. M..

Sąd Okręgowy w Łodzi ustalił, że R. M. jest jedynym synem zmarłej I. M.. I. M. od sierpnia 1996 r. otrzymywała rentę rodzinną po zmarłym mężu, łącznie z dodatkiem pielęgnacyjnym z tytułu ukończenia 75 lat życia. Świadczenie było wypłacane do dnia 31 marca 2012 r. na jej konto, zaś od dnia 1 marca 2013 r. na konto R. M.. Renta była wypłacana za dany miesiąc do dnia 10. każdego miesiąca.

I. M. była ubezwłasnowolniona, ostatnie miesiące życia spędziła w Domu Pomocy Społecznej z uwagi na chorobę Alzheimera.

W dniu 31 grudnia 2013 r. I. M. zmarła. Na dzień zgonu kwota należnej A. M. renty rodzinnej wynosiła 1740,20 zł plus dodatek pielęgnacyjny w kwocie 203,50 zł. Z tej kwoty organ rentowy potrącił kwotę 1.131,13 zł tytułem odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej, pozostałą kwotę 523,95 zł przekazano na rachunek bankowy R. M., który jako syn zmarłej był ustanowiony jej opiekunem prawnym.

W dniu 7 stycznia 2014 r. ZUS powziął wiadomość o zgonie I. M.. Organ rentowy wstrzymał wypłatę należnej I. M. renty rodzinnej od lutego 2014 r.

Jednocześnie ZUS decyzją z dnia 19 lutego 2014 r. nakazał zwrócić R. M. świadczenie nienależne, jakie zostało przekazane na jego konto za miesiąc styczeń 2014 r.

(...) zwrócił Zakładowi kwotę świadczenia za styczeń 2014 r., tj. 1.131,13 zł, a w zakresie zwrotu kwoty przez wnioskodawcę - 523,95 zł decyzją z dnia 19 lutego 2014 r. stała się prawomocna wobec jej niezaskarżenia w terminie. Kwotę 523,95 zł potrącono ze świadczenia własnego wnioskodawcy, tj. z emerytury w okresie od czerwca do sierpnia 2014 r.

R. M. odwołał się od decyzji o zwrocie świadczenia nienależnego z dnia 19 lutego 2014 r. oraz od decyzji z dnia 1 marca 2016 r. dotyczącej jednorazowego dodatku pieniężnego. Na rozprawie poprzedzającej bezpośrednio wydanie wyroku pełnomocnik wnioskodawcy poparł wniosek zawarty w odwołaniu z dnia 29 marca 2016 r. o wypłatę niezrealizowanego świadczenia po zmarłej I. M.. Wyrokiem z dnia 31 października 2016 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił odwołanie w przedmiocie jednorazowego dodatku pieniężnego, odrzucił odwołanie dotyczące zwrotu świadczenia nienależnego, zaś wniosek z dnia 29 marca 2016 r. o wypłatę niezrealizowanego świadczenia po I. M. w kwocie 1.740,20 zł przekazał organowi rentowemu do rozpoznania.

W dniu 28 kwietnia 2014 r. R. M. złożył wniosek o rentę rodzinną po zmarłej matce. Decyzją z dnia 26 czerwca 2014 r. ZUS odmówił wnioskodawcy prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce.

W dniu 29 marca 2016 r. R. M. złożył wniosek o wypłatę niezrealizowanego świadczenia po I. M. (w odwołaniu) i w następstwie tego wniosku zapadła zaskarżona decyzja.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o całokształt materiału dowodowego zebranego w sprawie, w szczególności dokumenty znajdujące się w aktach sprawy oraz w załączonych aktach rentowych. Dokumenty te nie były kwestionowane w toku postępowania sądowego przez żadną ze stron, a zatem stanowią wiarygodne źródło dowodowe.

W świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego i poczynionych na jego podstawie ustaleń Sąd uznał, że odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z art. 136 w ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się małżonkowi, dzieciom, z którymi prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, a w razie ich braku - małżonkowi i dzieciom, z którymi osoba ta nie prowadziła wspólnego gospodarstwa domowego, a w razie ich braku - innym członkom rodziny uprawnionym do renty rodzinnej lub na których utrzymaniu pozostawała ta osoba. Osoby wymienione w ust. 1 mają prawo do udziału w dalszym prowadzeniu postępowania o świadczenia, nieukończonego wskutek śmierci osoby, która o te świadczenia wystąpiła. Roszczenia o wypłatę świadczeń, o których mowa w ust. 1, wygasają po upływie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, której świadczenia przysługiwały, chyba że przed upływem tego okresu zgłoszony zostanie wniosek o dalsze prowadzenie postępowania.

W myśl art. 136a ust. 2 ustawy, w razie śmierci emeryta lub rencisty wstrzymanie wypłaty świadczenia następuje od miesiąca przypadającego po miesiącu, w którym zmarł emeryt lub rencista.

Wnioskodawca w dniu 29 marca 2016 r. a więc po upływie 12 miesięcy od daty zgonu matki I. M., wystąpił z wnioskiem o wypłatę świadczenia niezrealizowanego za miesiąc styczeń 2014 r. po zmarłej w dniu 31 grudnia 2013 r. ubezpieczonej. Zgon I. M. nastąpił w grudniu 2013 r., jej świadczenie było płatne do 10. każdego miesiąca, zatem

świadczenie za miesiąc następny po dacie zgonu, tj. za styczeń 2014 r., nie przysługuje, gdyż prawo do świadczenia niezrealizowanego przysługuje jedynie do dnia śmierci danej osoby jako należne.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł R. M.. Zaskarżył orzeczenie w całości wnosząc o jego zmianę i przyznanie prawa do wypłaty renty, przysługującej I. M. za okres od 10 grudnia 2013 r. do 9 stycznia 2014 r. w wysokości 1.655,08 zł. Zarzucił niewłaściwą ocenę materiału dowodowego z powodu licznych braków w materiale strony pozwanej oraz w zakresie właściwego wyciągania prawidłowych wniosków. Podniósł m.in., że nie otrzymał decyzji z dnia 19 lutego 2014 r., że potrącenie z jego świadczenia kwoty 523,95 zł w miesiącu czerwcu, lipcu i sierpniu 2014 r. odbyło się bez udziału komornika, a więc ze złamaniem zasad egzekucji.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja R. M. nie jest zasadna.

Przepis art. 136 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2018 poz. 1270) reguluje sytuację osób bliskich zmarłego, którym przysługuje prawo zgłoszenia roszczenia o wypłatę świadczenia należnego do dnia śmierci ubezpieczonego. Do wypłaty świadczenia uprawnione są trzy kategorie osób: 1/ małżonek i dzieci, z którymi osoba zmarła prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, 2/ małżonek i dzieci, z którymi osoba zmarła nie prowadziła wspólnego gospodarstwa domowego, 3/ inni członkowie rodziny uprawnieni do renty rodzinnej lub na których utrzymaniu pozostawała osoba zmarła. Zawarta w ustawie o emeryturach i rentach z FUS instytucja następstwa prawnego nie jest instytucją nową. Podobne uregulowanie zawierała w art. 104 ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), w art. 79 ustawa z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 3, poz. 6 ze zm.) oraz w art. 22 jeszcze wcześniejszy dekret o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin z dnia 25 czerwca 1954 r. (t.j. Dz.U z 1958 r., Nr 23, poz. 97 ze zm.). Przepisy te w niewielkim zakresie różnią się semantycznie. W obecnym brzmieniu art. 136 stanowi, że w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się określonym w tym przepisie bliskim, przy czym osoby wymienione mają prawo do udziału w dalszym prowadzeniu postępowania o świadczenia, nieukończonego wskutek śmierci osoby, która o te świadczenia wystąpiła, jednakże roszczenia o wypłatę świadczeń, o których mowa w ust. 1, wygasają po upływie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, której świadczenia przysługiwały, chyba że przed upływem tego okresu zgłoszony zostanie wniosek o dalsze prowadzenie postępowania.

Judykatura niejednokrotnie zajmowała się analizą prawa do niezrealizowanego świadczenia. Na uwagę zasługuje stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 13 stycznia 2015 r., II UK 144/14. W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy wywiódł, że z mocy art. 101 pkt 2 ustawy emerytalnej, z dniem śmierci świadczeniobiorcy ustaje jego prawo do emerytury lub renty. Prawo do dalszych świadczeń nie przechodzi na inne osoby. Regulacja ta koresponduje z przepisem art. 922 § 2 k.c., zgodnie z którym nie wchodzi w skład spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą. Świadczenia przysługujące uprawnionemu i niezrealizowane do dnia jego śmierci, w myśl art. 922 § 2 k.c., są wyłączone ze spadku, jako przechodzące na oznaczone osoby niezależnie od tego czy są spadkobiercami. Przepis art. 136 ustawy emerytalnej ustanawia odrębne od dziedziczenia następstwo prawne w tym zakresie. Sąd Najwyższy stwierdził przy tym, że ustawodawca nadał hipotezie normy ust. 1 tego artykułu szeroki zakres, obejmując ją wszystkie przypadki braku realizacji świadczenia w okresie między złożeniem wniosku o emeryturę lub rentę, pobieraniem już przyznanego świadczenia a śmiercią uprawnionego, czyli zarówno te, gdy wnioskodawca zmarł w trakcie postępowania o przyznanie świadczenia, jak i te, gdy nastąpił zgon osoby mającej już ustalone prawo do emerytury bądź renty decyzją organu rentowego lub wyrokiem sądowym. Właśnie z uwagi na takie szerokie ujęcie sytuacji podpadających pod hipotezę omawianej normy prawnej, w kręgu osób predestynowanych do niezrealizowanego świadczenia wymieniono nie tylko te, dla których emeryt lub rencista był - z racji posiadania stałego źródła utrzymania - żywicielem, ale także te, na których utrzymaniu pozostawał potencjalny emeryt (rencista). Zdarzenie, jakim jest wydanie przez organ rentowy deklaratywnej decyzji przyznającej

ubezpieczonemu prawo do emerytury lub renty, nie jest w ogóle wymienione w hipotezie komentowanej normy prawnej i nie przesądza o wystąpieniu wynikającego z dyspozycji tej normy skutku, jakim jest następstwo prawne po zmarłym świadczeniobiorcy w zakresie wypłaty niezrealizowanego świadczenia (OSNP 2015 nr 9, poz. 119).

I. M. miała ustalone prawo do renty rodzinnej i renta ta była na jej dobro wypłacana, w części na rachunek (...), a w części na rachunek syna, będącego jej opiekunem prawnym. R. M. niewątpliwie należy do kręgu osób uprawnionych do wystąpienia z wnioskiem o niezrealizowane świadczenie (kategoria druga uprawnionych). Jednakże dla wszystkich grup uprawnionych w art. 136 ustawy przewidziany został jeden termin do wystąpienia ze stosownym wnioskiem - 12 miesięcy od daty zgonu osoby uprawnionej. Przepis art. 136 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ma charakter materialno-procesowy. Stanowi o odrębnym od dziedziczenia (art. 922 k.c.) następstwie prawnym oraz przewiduje własny krąg osób uprawnionych do udziału w postępowaniu, jak i termin do złożenia wniosku. Termin 12. miesięczny do złożenia wniosku o niezrealizowane świadczenie ma charakter materialny, nie może być przedłużony ani przywrócony, a jego upływ powoduje wygaśnięcie uprawnienia do uzyskania niezrealizowanego świadczenia. Przypomnieć też się godzi, że przepis art. 136 ust. 3 ustawy emerytalnej został przez Trybunał Konstytucyjny uznany za zgodny z art. 32 ust. 1 i nie został uznany za niezgodny z art. 47 Konstytucji RP (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 listopada 2011 r., P 2/01, OTK 2001 nr 8, poz. 249).

I. M. zmarła w dniu 31 grudnia 2013 r., a zatem termin prekluzyjny z art. 136 ust. 3 ustawy emerytalnej upłynął w dniu 31 grudnia 2014 r. Niespornie R. M. nie złożył wniosku o niezrealizowane świadczenie przed upływem tej daty. Jak wynika z uzasadnienia wyroku w sprawie sygn. akt VIII U 685/16 Sądu Okręgowego w Łodzi, wnioskodawca w czerwcu 2014 r. dowiedział się o potrąceniach nienależnie pobranego świadczenia z jego emerytury, ale kwestie te zaczął wyjaśniać dopiero w marcu 2016 r. (uzasadnienie k. 16). Pierwsze żądanie wypłaty świadczenia niezrealizowanego zostało zawarte w odwołaniu z dnia 23 marca 2016 r. (od decyzji z dnia 19 lutego 2014 r.), zatem znacznie po upływie terminu 12. miesięcy od daty zgonu I. M.. W tych okolicznościach faktycznych odmowę przyznania wnioskodawcy renty należnej I. M. słusznie Sąd Okręgowy uznał za prawidłową, gdyż roszczenie wnioskodawcy o niezrealizowane świadczenie wygasło. Kwestie poruszone przez apelującego w środku odwoławczym nie mogą być przedmiotem merytorycznej oceny, gdyż brak wniosku o niezrealizowane świadczenie w ustawowym terminie nie pozwala na analizę zasadności żądania. Ubocznie zauważyć należy, że renta za miesiąc grudzień 2013 r. została wypłacona na rzecz I. M. w dniu 10 grudnia 2013 r. W dniu 10 stycznia 2014 r. organ rentowy wypłacił rentę za miesiąc styczeń 2014 r., kiedy to I. M. już nie żyła i dlatego Zakład uznał wypłacone świadczenie za nienależne decyzją z dnia 19 lutego 2014 r., podlegającą odrębnemu zaskarżeniu.

Z powyższych względów Sąd drugiej instancji apelację R. M. oddalił na podstawie art. 385 k.p.c.